

פרשת וירא – רבינו

(א) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׁתְּאִיתִי

פְּנֵיךָ גַם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבַלְתִּי
הַפְּנִי אֶת־הַעֵינִי אֲשֶׁר
הִבֵּרְתָּ:

ש"י גַם לְדַבֵּר הַזֶּה. לא דוּד שְׁמַח נָצוּל אֵלָּא אִמָּה כָּל הַעֵינִי אֲצִיל בְּגִלְדֵּךְ; הַפְּנִי הוּפָן אֲנִי כְּמוֹ עַד בּוֹאִי. אַחֲרֵי רֹאִי. מִיָּד דְּבָרֵי בּוֹ:

(ב) מִהֲרָה הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵחַ בִּי לֹא
אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בֹּאֲךָ
שִׁמְחָה עֲלֵיךָ כִּי הִנֵּה שְׂמֵחַ הַעֵינִי
צוּעֵר:

ש"י בִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת. זֶה עוֹנֶשֶׁן שֶׁל מַלְאָכִים עַל שֶׁאִמְרוּ כִּי מִשְׁחִיתִים אֲנֵחֵם וְנִתְּלוּ הַדְּבָר בַּעֲצוֹן לִפְיֶךָ לֹא זֶה מִשָּׁם עַד שֶׁהוֹקְמוּ לוֹמַר שְׂאֵין הַדְּבָר בְּרִשְׁתּוֹ; כִּי לֹא אוֹכֵל. לְשׁוֹן חֲדָי מְכַאֵם אֶתְּהָ לְמַד שֶׁהָחֵד הוּפָן וְנֶאֱחָד מִצִּיל שְׂאֵין שְׂמֵי מַלְאָכִים נִשְׁלָחִים לְדַבֵּר אַחֲרָי: עַל כֵּן קָרָא שְׂמֵי הַעֵינִי צוּעֵר. עַל שֵׁם וְהִיא מִצְעֵר:

(ג) הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ
וְלֹא בָּא צִעְרָהּ:

(ד) וַיְהִי הַמָּטֵר עַל־סָדֶם
וְעַל־עַמְרֵהָ נִפְרִית וְאִישׁ
מֵאֶת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:

ש"י וְהִי הַמָּטֵר. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְהִי הוּא בְּרִית דִּינוֹ: הַמָּטֵר עַל סָדֶם. בַּעֲלוֹת הַשֶּׁחַר כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְכִמְדַּח הַשֶּׁחַר עָלָה. שְׂעָה שֶׁהִלְכָּה עוֹמֶדֶת בְּרָקִיעַ עִם הַחֲמָה לִפִּי שְׁהִי מִהֵם עוֹבְדֵי לַחֲמָה וְהִמָּה לְלִבָּהּ אֲמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם אֶפְרַע מִהֵם בְּיוֹם הַיּוֹם עוֹבְדֵי לִבָּהּ אוֹמְרִים אֵלֵינוּ הִנֵּה בְּלִילָה שֶׁהִלְכָּה מוֹשְׁלֶת לֹא הֵינּוּ חֲרָבִין וְאִם אֶפְרַע מִהֵם בְּלִילָה יִהְיֶה עוֹבְדֵי הַחֲמָה אוֹמְרִים אֵלֵינוּ הִנֵּה בֵּינֵם כִּשְׁהַחֲמָה מוֹשְׁלֶת לֹא הֵינּוּ חֲרָבִין לְכֹף כְּתִיב וְכִמוֹ הַשֶּׁחַר עָלָה וְנִפְרַע מִהֵם שֶׁשְׂעָה שֶׁהַחֲמָה וְהַלְכָּה מוֹשְׁלֶת: מֵאֶת ה' ה' דָּרָךְ הַמִּקְרָאִת לְדַבֵּר כֵּן כְּמוֹ נִשִּׁי לְמֶךָ וְלֹא אֲמַר נִשִּׁי וְכֵן אֲמַר דָּוִד קָחֻ עִמָּכֶם מַעֲבְדֵי אֲדוֹנֵיכֶם וְלֹא אֲמַר מַעֲבְדֵי וְכֵן אֲמַר אַחֲשֵׁרֹשׁ בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְלֹא אֲמַר בְּשֵׁמִי. אֵף כֵּאֵן אֲמַר מֵאֵת ד' וְלֹא אֲמַר מֵאֵתִי: מִן הַשָּׁמַיִם. וְהוּא שֶׁאִמַר הַכְּתוּב כִּי כִס־דִּין עִמִּים וגו'. כִּשְׁבָא לְסֹר הַבְּרִית מְבִיא עֲלֵיהֶם אִשׁ מִן הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ שֶׁשְׂעָה לְסוֹדֵם וְכִשְׁבָא לְהוֹדִיעַ הַמֶּן מִן הַשָּׁמַיִם הַנִּיז מִמָּטֵר לְכַסֵּי לַחֵם מִן הַשָּׁמַיִם:

(ה) וַיְהַפֵּךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵלֶּה
וְאֶת בְּלִי־הַכֶּבֶד וְאֶת בְּלִי־
יִשְׁבֵּי הָעָרִים וְצִמְחַת הָאֲדָמָה:

ש"י וַיְהַפֵּךְ אֶת הָעָרִים וגו'. אֲרַבְעָתֶם יוֹשְׁבוֹת בְּסֹלֶע אַחָד וְהַפְּכֵן מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּחִלְמִישׁ שָׁלַח יְדוֹ וגו':

(ו) וַתֵּבֶט אִשְׁתּוֹ מֵאֲחֵרֶיהָ
וַתִּהְיֶי נָצִיב מֶלֶח:

ש"י וַתֵּבֶט אִשְׁתּוֹ מֵאֲחֵרֶיהָ. מֵאֲחֵרֶיהָ שֶׁל לוֹט: וַתִּהְיֶי נָצִיב מֶלֶח. בְּמִלְחָה חֲסֵאָה וְכִמְלַח לְקַחָה אֲמָרָה הַנִּי מַעֲטַ מִלַּח לְאוֹרְחִים לְהֵלֹךְ אֲמָרָה לוֹ אֵין מִנְהֵגָה הַרְעָה הַזֶּה אֲתָה כֹּא לְהַנִּיחַ בְּמִקְוֵם הַזֶּה:

(ז) וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶכֶר
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם
אֶת־פְּנֵי יְהוָה:

(ח) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה עַל־פְּנֵי סָדֶם
וַעֲמִירָה וְעַל־בִּלְפָּנָיו אֲרָץ
הַכְּפֹר וַיֵּרָא וַהֲנִה עָלָה כִּימָר
הָאָרֶץ בְּהִיטֵר מִבְּבָשׁוֹן:

ש"י קִטְוֹר. תִּימּוֹר שֶׁל עֵשֶׂן טוֹרָא לְבַעֲרֵי: הַכְּבִישׁ. חֲפִירָה שֶׁשׁוֹרְפִין בָּהּ אֶת הָאֲבָנִים לְסִיד וְכֵן כָּל כְּבִישׁ שֶׁבְּתוֹרָה:

(ט) וַיְהִי בִשְׁחַת אֱלֹהִים אֶת־
עָרֵי הַכֶּכֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים
אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־
לוֹט מִתּוֹךְ הַחֲפָכָה בְּהַפֵּךְ
אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן
לוֹט:

ש"י וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם. מִהוּ זְכִירָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עַל לוֹט נִזְכָּר בְּהִיטֵר לוֹט יוֹדַע שֶׁשְׂעָה אִשְׁתּוֹ שָׁל אַבְרָהָם וְהָיָה שֶׁאֲבָרָה אַבְרָהָם מַעֲרִים כָּל שָׂרָה אֲחוֹתִי הִיא וְלֹא גֵלָה הַדְּבָר שֶׁהָיָה חֵס עָלָיו לִפְיֶךָ חֵס הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָיו:

(י) וַיַּעַל לוֹט מִצְוֶעַר וַיֵּשֶׁב
בְּהֹר וַיִּשְׁתִּי בְּנָתָיו עִמּוֹ כִּי
יָרָא לְשִׁבְתָּ בְּצִוְעֵר וַיֵּשֶׁב
בְּמִעְרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי בְּנָתָיו:

ש"י כִּי יָרָא לְשִׁבְתָּ בְּצִוְעֵר. לִפִּי שֶׁהָיָה קְרוֹבָה לְסוֹדֵם

(יא) וַתֹּאמֶר הַכְּבִירָה אֵלֶּי
הַצִּעִירָה אֲבִינִי וְכֵן וְאִישׁ אֵין
בָּאָרֶץ לְבוֹא עֲלֵינוּ בְּדָרֶךְ
בְּלִי־הָאָרֶץ:

ש"י אֲבִינִי וְכֵן. וְאִם לֹא עָכְשִׁי אֲמַתִּי שְׂמָא יָמוֹת אוֹ פִסְטוֹק מִלְּהוֹלִיד: וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ. סְבוּרוֹת הֵי שְׁכָל הַעוֹלָם נִתְּבָר כְּמוֹ בְּדוֹר הַמְּבּוּל. (בְּרַשִׁית תְּרַב):

(כ) לָכֵה נִשְׁכָּה אֶת־אֲבִינִי וַיֵּן
וַנִּשְׁכָּבָה עִמּוֹ וְנִחְמָה מֵאֲבִינִי
זָרַע:

(כא) וַתִּשְׁקִין אֶת־אֲבִיתָן וַיֵּן
בְּלִילָה הוּא וַתֵּבֶא הַכְּבִירָה
וַתִּשְׁכַּב אֶת־אֲבִיהָ וְלֹא־יָדַע
בִּשְׁכָּבָהּ וּבְקוֹמָהּ:

ש"י וַתִּשְׁקִין וגו'. וַיֵּן גִּדְּמָן לָהֶם בְּמַעֲרָה לְהוֹצִיא מִהֶן שְׁנֵי אוֹמּוֹת: וַתִּשְׁכַּב אֶת אֲבִיהָ. וּבַעֲצִירָה כְּתִיב וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ צִעִירָה לִפִּי שֶׁלֹּא פִתְחָה בְּזוֹתָה אֵלָּא אֲחוֹתָה לְמַדָּה חִסְדָּן עָלֶיהָ הַכְּתוּב וְלֹא פִרַשׁ גִּיּוֹתָה. אָכֵל בְּכִירָה שֶׁפִּתְחָה בְּזוֹתָה פִּרְסָמָה הַכְּתוּב בְּמַפְרוֹשׁ. וּבְקוֹמָהּ: וּבְקוֹמָה שֶׁל כְּבִירָה נִקְדָּר עַל יָדוֹ שֶׁל וּבְקוֹמָה לוֹמַר שֶׁבְּקוֹמָה יָדַע וְאֵף כֵּן כִּי לֹא שָׁמַר לִי לִי שְׁנֵי מִלְּשַׁתָּה. (אֲמַר רַבִּי לִוי כָּל מִי שֶׁהוּא לְהוֹט אַחֲרַי בְּקִלְמוֹס שֶׁל בְּרִית לִשְׁוֹן מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מִבְּשׁוֹר):

(כב) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַתֹּאמֶר
הַכְּבִירָה אֶל־הַצִּעִירָה הִנֵּה
שִׁכְבָּתִי אִמָּשׁ אֶת־אֲבִי
נִשְׁכָּנִי וַיֵּן גַּם־חִלְלָהּ וּבֹאִי
שִׁכְבִּי עִמּוֹ וְנִחְמָה מֵאֲבִינִי
זָרַע:

(כג) וַתִּשְׁקִין גַּם בְּלִילָה
הוּא אֶת־אֲבִיתָן וַיֵּן וַתִּתֵּם
הַצִּעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־
יָדַע בִּשְׁכָּבָהּ וּבְקוֹמָהּ:

(כד) וַתַּהַרִין שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט
מֵאֲבִיהָ:

ש"י וַתַּהַרִין וגו'. אֵף עַל פִּי שְׂאֵין הָאִשָּׁה מִתְעַבְרַת מִבְּרָאָה רַאשׁוֹנָה אֵלֵינוּ שֶׁלֹּטוֹ בַּעֲצוֹן וְנִתְעַבְּרוּ מִבְּרָאָה רַאשׁוֹנָה:

(כה) וַתֵּלֶד הַכְּבִירָה בֶן וַתִּקְרָא
שְׁמוֹ מוֹאֵב הוּא אֲבִי־מוֹאֵב
עַד־הַיּוֹם:

ש"י מוֹאֵב. זֶה שֶׁלֹּא הִיתָה צְנוּעָה פִּרְשָׁה שֶׁמִּבְּרָאָה הוּא אָכֵל צִעִירָה אֲבִיתָהּ וְלִשְׁוֹן נִקְרָה וְקָבֵלָה שֶׁכָּר בִּימֵי מִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֵנִי עִמּוֹן אֵל מִתְּנָה שֶׁם כָּלָל וּבְמוֹאֵב לֹא הִזְרִיב אֵלָּא שֶׁלֹּא יִלְחַמוּ בָּם אָכֵל לְצַעֲרוֹ הַתִּיר לוֹ:

(כו) וַהֲצִעִירָה גַם־הוּא יִלְדָּה
בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בְּנ־עַמִּי הוּא
אֲבִי בְנ־עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם ס:

(כז) וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם
אֶרֶצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קָדֵשׁ
וּבֵין שׁוּר וַיָּגֵר בְּגֵרָר:

ש"י וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם. כִּשְׂרָאָה הַעוֹבְרִים וְהַשְׁבִּים נָסַע לוֹ מִשָּׁם. דְּבָר אַחֲרֵי לְהִתְחַקֵּק מִלוֹט שֶׁצָּא עָלָיו שֵׁם יָדַע שֶׁבָּא עַל בְּנוֹתָיו:

(כח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־שָׂרָה
אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח
אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקְרָא
אֶת־שָׂרָה:

ש"י וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם. כֵּאֵן לֹא נָטַל דָּשׁוֹת אֵלָּא עַל קִרְחָה שֶׁלֹּא בְּטוֹכָתָה לִפִּי שֶׁכָּבֵר לִקְחָה לְבִית פְּרַעַה עַל יְדֵי כֵן: אֵל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. עַל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֵל הַלֵּקֶת הָאָרֶץ וגו' וְאֵל מוֹת חַמִּיָּה שְׁיָהֶם בְּלִשְׁוֹן עַל:

(כט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־אֲבִימֶלֶךְ
בְּחֻלּוֹם הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ
הִנֵּה מָתַת עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־
לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלֶת בְּעַל:

(ל) וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ
וַיֹּאמֶר אֶרְנִי הִנֵּה גַם־צָדִיק
תִּהְיֶה:

ש"י לֹא קָרַב אֵלֶיהָ. הַמֶּלֶךְ מִנְעוֹ לְנִגְעוֹעַ אֵלֶיהָ: הַגִּיּוֹ גַם צָדִיק תִּהְיֶה. אֵף אִם הוּא צָדִיק תִּהְיֶה וְשָׂמָא כִּךְ דְּרָכָךְ לְאֲבֹד הָאוֹמוֹת חָנָם כִּךְ עֲשִׂיתָ לְדוֹר הַמְּבּוּל וְלְדוֹר הַקְּלָנָה אֵף אֲנִי אוֹמַר שֶׁהֲרָגְתֶּם עַל לֹא דְבָר כְּמוֹ שֶׁאִתָּה אוֹמַר לְהַרְגֵנִי:

(לא) הִלֵּא הוּא אֲמַר־לִי אַחֲתִי
הוּא וְהִיא גַם־הוּא אֲמָרָה
אֲחִי הוּא בְּתֵם־לְבָבִי וּבְנִקְוֹן
כִּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת:

ש"י גַם הִיא. לְרִבּוֹת עֲבָדִים וְגַמְלִים וְחֲמָרִים (פִּרְשׁוֹ שׁוֹמֵר גַּמְלִים וְרִיעֵי חֲמוּרִים שְׁלֵה) אֵת כָּלֶם שֶׁאֲלַמִּי וְאִמְרוּ לִי אַחֲתִי הוּא: בְּתֵם לְבָבִי. שֶׁלֹּא דִמִּיתִי לְחֲטוֹא: וּבְנִקְוֹן כִּפִּי. נָקִי אֲנִי מִן הַחֲטָא שֶׁלֹּא נִגְעַתִי בָּהּ:

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲאֵלֹהִים
בְּחֻלָּם גַּם אֲנֹכִי יִדְעֵתִי כִּי
בְּתֵם־לְבָבֶךָ עֲשִׂיתִי זֹאת
וְאֲחִישָׁךְ גַּם־אֲנֹכִי אוֹתָךְ
מִחֲטוֹתִי עַל־כֵּן לֹא־נִתְּנָתִיךְ
לְנֹעַר אֵלֶיהָ:

ש"י יִדְעַתִּי כִּי בְתֵם לְבָבֶךָ וגו'. אֲמַת שֶׁלֹּא דִמִּיתִי מִתְחַלָּה לְחֲטוֹא אָכֵל נִקְוֹן כִּפִּים אֵין כֵּאֵן (וְהָא אֲמַר מִשְׁמֹשׁ יָדִים יֵשׁ כֵּאֵן): לֹא נִתְּנָתִיךְ. לֹא מִמֶּךָ הִנֵּה שֶׁלֹּא נִגְעַתִי בָּהּ אֵלָּא חֲשִׁכְתִּי אֲנִי אוֹתָךְ מִחֲטוֹא וְלֹא נִתְּנִי לָךְ כִּחַ וְכֵן וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים וְכֵן לֹא נִתְּנוּ אֲבִיהָ לְבוֹא:

(לג) וַעֲתָה הֲשֵׁב אֶשְׁתִּי־הַיֵּשׁ
כִּי־נִבְרָא הוּא וַיִּתְּפַלֵּל בַּעֲדָךְ
וַהֲנִיָּה וְאִם־אֵינֶךָ מִשִּׁיב יָדַע
כִּי־מוֹת תִּמּוֹת הַמּוֹת אֶתְּהָ וְכָל־
אֲשֶׁר־לָךְ:

ש"י הֲשֵׁב אֶשְׁתִּי הַיֵּשׁ. וְאֵל תְּהָא סְבוּר שְׂמָא תִּתְּנָה בְּעִינֵי וְלֹא יִקְבִּלָּהּ אוֹ וַיִּשְׁנָאָךְ וְלֹא יִתְפַּלֵּל עָלֶיךָ. אֲמַר לוֹ אֲבִימֶלֶךְ וּמִי מִפְּרִסְמוֹ שֶׁלֹּא נִגְעַתִּי בָּהּ. אֲמַר לוֹ: כִּי נִבְרָא הוּא. וַיּוֹדַע שֶׁלֹּא נִגְעַתִּי בָּהּ לִפְיֶךָ וַיִּתְפַּלֵּל בַּעֲדָךְ:

(לד) וַיִּשְׁכֶּם אֲבִימֶלֶךְ בְּבֶכֶר
וַיִּקְרָא לְכָל־עַבְדָּיו וַיִּדְבֹּר
אֶת־כָּל־יְהוָדָרִים הָאֵלֶּה
בְּאֲזֵנוֹתָם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
מֵאֹד:

(לה) וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם
וַיֹּאמֶר לוֹ מִהֲעֲשִׂיתָ לָּנוּ
וּמִהֲחִמַּמְתִּי לָךְ כִּי־הִבְהַמְתָּ
עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה
גְּדוֹלָה מִעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא־
יַעֲשֶׂה עֲשִׂיתָ עִמָּדִי:

ש"י מִעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה. מִכָּה אֲשֶׁר לֹא הוֹרְגָלָה לְכֹא עַל בְּרִיָּה בָּאָה לָנוּ עַל יְדֵךְ עֲצִירָתָה כָּל נִקְבִּים שֶׁל וְזַע וְשֶׁל קִטְבָּנִים וְרִיעֵי וְאֲנָוִים וְחוֹטִים:

(לו) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֵלֶּי
אַבְרָהָם מִהֲרֵאתִי כִּי עֲשִׂיתָ
אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה:

(לז) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי
רַק־אִירָאָה אֱלֹהִים בְּמִקְוֵם
הַזֶּה וְהִרְגִנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:

ש"י רַק אֵין יִרְאָה אֱלֹהִים. אֲכִסְנָאִי שֶׁבָּא לְעִיר עַל עֶסְקִי וְאֲכִילָה וְשִׁתִּיה שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ עַל עֶסְקִי אִשְׁתּוֹ שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ אִשְׁתּוֹ הִיא אֵל אַחֲתוֹךָ הִיא:

(לח) וְגַם־אֲמָנָה אַחֲתִי בֵ